

Ben Bouwhuis en
Ietje Pauw

DE CIRKEL IS ROND: VAN HET VERTELLEN VAN WAAR- GEBEURDE VERHALEN TOT HET SCHRIJVEN VAN EEN REALISTISCH JEUGDVERHAAL

In het schooljaar 2008-2009 is het driejarige Verhalenproject van het lectoraat Reflectie en Retorica aan de Katholieke Pabo Zwolle gestart op twee basisscholen (St. Martinus uit Vollenhove en De Krullevaar uit Zwolle). Na aandacht voor het vertellen van verhalen in groep 5, het verzinnen van verhalen in groep 6, staat in groep 7 het schrijven van verhalen centraal. De leerlingen in groep 7 hebben drie verschillende verhalen geschreven: een sprookje, een historisch verhaal en een realistisch verhaal. In dit artikel bespreken we het laatste thema van deze cyclus: een hedendaags, realistisch verhaal.

HET SCHRIJVEN VAN EEN EIGENTIJD'S VERHAAL

Bij het schrijven van een sprookje (thema 1 groep 7) en van een historisch verhaal (thema 2 groep 7) is expliciet aandacht besteed aan het structureren van een gebeurtenis op grond van de bekende vertelstructuur: begin, kern en slot. Natuurlijk was er ook aandacht voor typische genrekenmerken: tijd, ruimte, hoofdpersonen en probleem moesten passen binnen de context van het verhaal. Bij sprookjes is het de context van goed en kwaad, van de goede afloop, van het onrecht dat bestraft wordt en van de wijze les die het voorval ons leert. De boosaardige heks van Hans en Grietje gaat uiteindelijk aan haar gulzigheid ten onder, het eenvoudige, dappere snijdertje trouwt tenslotte met zijn prinses en Roodkapje weet dat ze altijd naar haar wijze moeder moet luisteren. In de historische verhalen wordt de context bepaald door de loop van de geschiedenis. Grote en kleine gebeurtenissen moeten met elkaar overeenstemmen. Een gewone joodse jongen wordt geconfronteerd met het verplicht dragen van de Jodenster. Het leven op één van de schepen van een ontdekkingsreiziger is bijna onmenselijk: stank, ziekte, gebrek aan voedsel en vers water, dag en nacht hard werken. Het leven van een scheepsjongen is niet te benijden. Met andere woorden: fictie binnen een historisch juiste omgeving. Ook in het derde thema (hedendaagse, realistische verhalen) staan naast de verhaalstructuur ook de genrekenmerken weer centraal. Want in een hedendaags verhaal gaat het er vooral om dat lezers zich kunnen identificeren met de hoofdpersonen, de situatie en het voorval dat beschreven wordt. Bij de introductie van dit thema is het verhaal Fiepje van Marianne Smits uit de verhalenbundel Goed fout! voorgelezen. Het verhaal gaat over Bella die in de vakantie kennismaakt met het nichtje van de buurvrouw. Dit meisje, Fiepje geheten, gedraagt zich in het begin erg vreemd. Bella vindt het maar niets dat haar moeder haar “dwingt” om met dit meisje te gaan spelen. Langzamerhand leren ze elkaar beter kennen. Vaak spelen ze in de boomhut, die ze verfraaien met een vloerkleed, krukjes en een antiek poppenfornuisje. Fiepje blijkt al die spullen gestolen te hebben in verschillende winkels. Als Bella daar achter komt, eist ze van Fiepje dat alles teruggebracht wordt. Fiepje denkt daar echter anders over. De volgende dag vertelt Fiepje zelfs aan de beste vriend van Bella dat zij alles gestolen heeft. Die vriend, Jesse, wil niets meer met haar te maken hebben. Bella barst in snikken uit: Hoe gemeen en hoe leugenachtig! Ze verzint een list. Met een deftige damesstem belt ze de antiekzaak op en meldt dat zij weet wie het fornuisje gestolen heeft....

Al tijdens het voorlezen reageren de kinderen op het gedrag van Fiepje: “hoe gemeen!”; “dat ze dat durft”; “als ze dat over mij gezegd zou hebben, dan had ik haar een knal verkocht”. Identificatie zowel bij de jongens als de meisjes. Na afloop kunnen ze ook heel goed aangeven wat zo herkenbaar is: verplicht moeten spelen met een ander, een boomhut inrichten naar je eigen smaak, je eigen plekje in zo’n hut hebben om samen te kletsen, geheimen te delen of gewoon voor je uit te staren. Maar ook de verontwaardiging dat vertrouwen beschaamd wordt, iemand valselijk beschuldigen, een vriend of vriendin afpakken.

Vanuit deze herkenning is het niet zo moeilijk om de kern van het verhaal, het thema aan te geven. Velen noemen vriendschap het centrale onderwerp van dit verhaal. Één van de leerlingen leest de titel van de verhalenbundel en geeft vervolgens aan dat dit verhaal ook over goed en fout gaat. Een paar kinderen zijn van mening dat Bella niet had mogen bellen; dat is klikken. De vraag wordt centraal gesteld: wat is nu erger klikken of stelen?

Op grond van dit verhaal en van de door de leerlingen genoemde thema’s passeren vele onderwerpen de revue. Leerlingen weten heel goed de kern van hun vrijleesboek aan te geven. Het ene boek gaat over afscheid nemen, het andere over verhuizen. Vele malen wordt verliefdheid als thema genoemd. Binnen het project krijgen de leerlingen de opdracht om uit een lijst mogelijke thema’s voor hun verhaal te selecteren: van anders zijn, groter worden, scheiding en onzekerheid tot verzamelen, pesten, verliefdheid en grootouders. Vervolgens oriënteren de leerlingen zich op de onderdelen hoofdpersonen, gebeurtenissen, plaats en tijd. Ze verzamelen allerlei gegevens binnen de mogelijke thema’s die ze uitgekozen hebben. In een vervolgles wordt stilgestaan bij de structuur van een verhaal: de verhaallijn. Op een

werkblad is deze verhaallijn in beeld gebracht. Hierna gaan de leerlingen daadwerkelijk schrijven. Een schrijfmaatje zorgt ervoor dat de verschillende versies van commentaar voorzien worden. Het resultaat is: de meesterproef. Een verhaal dat het proces van vertellen, verzinnen en schrijven na drie jaar afsluit.

Eén van de meisjes heeft het thema groot worden gekozen. In de vorm van een dagboek deelt ze haar ervaringen met de lezer.

- Laura’s dagboek!

ZONDAG:
Omdat ik al zo lang niet meer in je heb geschreven lief dagboek, zal ik je vertellen hoe het er met mijn leven er voor staat. Het is zondagmiddag. Ik ben alleen thuis. Mijn moeder is aan het werken mijn vader is er niet. Mijn ouders zijn gescheiden. Toen ik 6 jaar was en nu ben ik 15. Ik ben bijna jarig dan word ik 16. Lieve dagboek aangezien de tijd moet ik verder met mijn huis werk. Mijn moeder controleert mij wel eens maar ik schrijf morgen weer in je verder.

Welterusten dagboek.

MAANDAG:
Heeey lief dagboek ik had gisteren laat geslapen en was te laat op school. Maar gelukkig hadden ze op mij gewacht. We hadden examens. Het viel wel mee gelukkig had ik mijn huiswerk gisteren goed geoefend. In de pauze zag ik mijn vriendinnen Sara en Lara, tweelingzusjes. Ze zijn heel erg aardig. Soms zijn ze wel raar maar dat maakt niet zo veel uit en ik ben bijna jarig ik mag een party houden. Mijn laatste party wel jammer maar dat maakt niet zo veel uit. Mijn moeder heeft een hele mooie zaal geregeld voor mijn verjaardag. Oh mijn moeder roept mij ik moet eten doe lieve dagboek

DINSdag:
Ik heb vandaag een zeer boeiend gesprek afgeluis- terd. Het ging zo: mijn moeder was aan het telefoneren. Met een vreemde man van haar werk. Ze zei dat ze woensdag snel naar haar werk toe gaat. Dat betekent dus dat ze niet op mijn verjaardag is. Het is wel jammer maar ik heb mijn vriendinnen nog. Morgen is het zo ver ik ben dan jarig!!! Jippie ik ga snel slapen, ik kan niet wachten.

WOENSDAG:
Oh mijn party was zoo leuk! Beste party ooit! Ik was heel erg zenuwachtig. Mijn moeder had een grote zaal geregeld. Iedereen vond het leuk. Ik had een glitter jurkje aan, niet een hele lange jurk: maar op mijn knieën. Ik kreeg veel cadeautjes van mijn vriendinnen en vrienden. Het was echt leuk ik zal deze dag nooit vergeten.

DONDERDAG:
’s Ochtends ging mijn mobiel trillen. Ik had hem op stil gezet maar ik nam mijn mobiel op en niemand zei wat. ’s Middags belde die persoon mij alweer, maar toen zei hij dat hij mijn vader is. Ik geloofde hem niet maar mijn moeder kwam er bij en zei dat hij mijn vader wel is. Mijn moeder gaat met haar vriend op vakantie en moet ik met hem naar Italië. Ik vind het wel spannend. Ik ga morgen (vrijdag) naar Italië met mijn vader. Ik ben benieuwd. Doeii! Lieve dagboek.

Het valt op dat de schrijfster (leerling van groep 7) zich al verplaatst in het leven van een zestienjarige. Het schrijven in een dagboek, een party geven, een feestzaal, een mooie glitterjurk, vriendinnen en examens doen horen blijkbaar bij dat leven. Ook valt op dat een vader die door scheiding uit beeld was, opeens weer contact op neemt In één regel krijgt dit een passend vervolg: samen op vakantie naar Italië. De schrijfster vindt het wel spannend, maar is ook benieuwd. In beide volgklassen schrijven de meisjes vaak over verliefdheid, het krijgen van een nieuw broertje of over avonturen die door een jongen en een meisje worden beleefd. Heel vaak ontdekt zo’n stelletje tijdens de bange momenten hoe leuk de ander is of kan zijn. De jongens schrijven vaker over avonturen en rampen, waarbij moed, vindingrijkheid een grotere rol spelen. In het volgende voorbeeld komt dat ook naar voren. Samuel (13) ging op vakantie naar Spanje. Eerst ging hij naar Schiphol. Toen ze in het vliegtuig zaten, gingen ze Spanje. Tenminste dat was de bedoeling. Ze gingen langs de mooiste plaatsen en steden en toen plotseling, gebeurde er iets. Wat? Dat zal je lezen in mijn verhaal! De cockpit werd beschenen door een laserlamp en de piloot kon niks meer zien. ’Snel neem het stuur over!’ ‘He hé net op tijd maar de piloot was hartstikke blind. Ze landen op een eiland. want ze wisten het vliegtuig niet meer in controle te houden. Ze waren beland op Ibiza. Samuel zei: ‘We zijn in ieder geval in

Spanje’. Mam? Ja, idee... bel pap. Nee die is druk bezig in Japan, een vergadering. Toch maar doen. Oke -06875479 ah, jammer geen bereik. Heb je een aansteker? Ja waarom? Nou voor vuur, anders kunnen we ons eten niet klaar maken. Ja dat klopt en na het eten gaan we rooksignalen branden. Ja goed idee! Maar Samuel zei: ‘Mam jij hebt toch nog de vertrektijden van de vliegtuigen naar Spanje’? Ja! Nou je kunt dan kijken wanneer het volgende vliegtuig vertrekt! Ja maar we gaan nu eerst eten. Mmm, lekker, oh kijk Lisa en Samuel! Ja mooi de aankomst van dat vliegtuig gaat naar Palma. Ze komen daar om zeven uur en het is nu half zeven, dus dan kunnen we beginnen met signalen te geven. Kijk daar is hij, nee “chips” hij heeft ons niet gezien. Kom maar laten we gaan slapen. Leg de matrassen neer en we gaan slapen. Hé Samuel en Lisa een vliegtuig heeft ons gevonden. Mooi kom op we gaan in het vliegtuig want er was nog plek. Niet voor iedereen maar voor ons gelukkig wel. Eindelijk waren ze op de camping. Het was heel gezellig. Ze gingen het meest naar het strand en de bergen. Ze gingen weer terug naar Nederland. Mama zei: Wat vonden jullie de leukste vakantie ? Deze zeiden Lisa en Samuel.

“Omdat ik al zo lang niet meer in je heb geschreven lief dagboek, zal ik je vertellen hoe het er met mijn leven voor staat...”

De schrijver probeert in zijn inleiding de lezer nieuwsgierig te maken. Hij kent een aantal Spaanse plaatsen en eilanden en ook het voorval met de laserlamp is duidelijk van deze tijd. Net als het gebruik van mobieltjes, geen bereik hebben, een vader op bespreking in Japan en het raadplegen van de vertrektijden van een vliegtuig. Maar voor de oplossing moeten de hoofdfiguren toch gebruik maken van rooksignalen. Het is opmerkelijk dat de hoofdpersonen de tijd en de rust nemen om te gaan eten en zelfs de matrasjes uitrollen. Over de rest van de inzittenden wordt niet gesproken. De focus ligt bij het gezin: moeder, Lisa en Samuel. Uit beide verhalen blijkt dat de chronologische structuur aanwezig is. Zoals ook uit de vorige verhalen bleek, is stijl nog moeilijk te verbeteren. Hier en daar wordt specifieke verhaaltaal gebruikt, worden dialogen op een passende manier verwerkt, maar in de meeste gevallen is het verhaal rechttoe rechtaan. Een aardig onderwerp om bij stil te staan in de analyse van het totale project. Daarover berichten we in de komende nummers van *Veerkracht*.

